

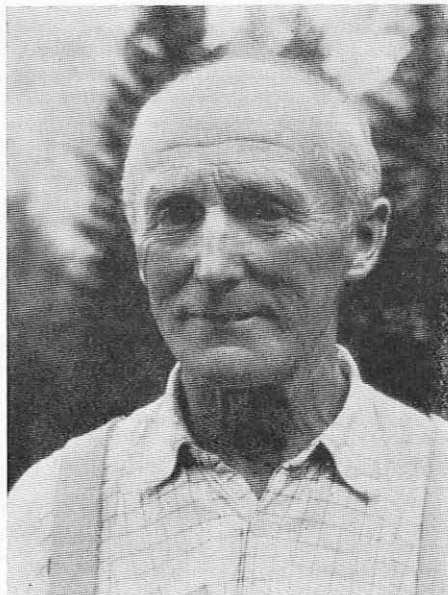
DRUŠTVENE NOVICE

OB GROBU JOŽETA VRŠNIKA-ROBANA

Na Dan mrtvih 1973 smo se na solčavskem pokopališču za vselej poslovili od dolgoletnega sodelavca našega glasila – Robanovega Jožeta. Že nekaj let je tožil, da mu peša srce, da mu je posebno pozimi pot od Robana do Travnika vedno težja, da pritiskajo nanj skrbi in stiske, ki jih prinaša starost. Iskal je večkrat pomoči v zdravilišču Topolščica, se popravil in spet zaživel v svoji ljubi starodavni domačiji, postoril, kar so mu dale opešane noge in roke, se spet vdajal svoji ljubezni – knjigi in pisanju – in se končno vdal misli, da ne bo šel več za ovčami v Strelovec ali na katerikoli lepi vrh nad svojim Kotom. Konec maja 1973 je uredniku iz zdravilišča poslal svoj zadnji članek »Od štorja do denarja«, to je spis o sekanju lesu, kakor pravijo na Solčavskem, o spravljanju, vlaki in plavi. »Saj morda ni zanimiv za javnost,« pravi v pismu z dne 18. 5. 1973 »bo pa verjetno zanimiv za vas samega. Pogled v preteklost, ki je bila malokdaj rožnata, trda pa zmeraj kakor skale, v katerih Solčava živi in trpi. Najljubše mi bo, če spis ohranite za sebe, kot mal spomin na trpina, ki je imel najboljšo voljo rešiti pozabo, kar mu je bilo še dosegljivo. Če bi se vam pa le zdelo vredno objaviti, bi pa izločili odstavek o delu in gospodarstvu naših očetov. Da bi kdo ne mislil, da je to baharija. To bi mi bilo pa odveč.« In malo dalje: »Spet bom lahko ob jutranji zori pogledal Ojstrico v obraz.« A tedaj je bil že kakor ruševac s prestreljeno perutjo, ki niti zagruliti ne more, kaj še, da bi zaokrožil nad vrhovi. Postajal je žalosten. Kaj bi ne! V prelepem Kotu je poletje in jesen preživljal kot jetnik, bolezen mu je nataknila lisice. Ni mogel zdržati, da bi gledal gore samo z vznožja.

V svoji čumnati se je umikal v svoj drugi svet, ki ga je vse življenje mikal: zgodovino, narodopisje, zapisovanje, pisanje in verze. In pri tem delu mu je počilo srce, prav ko je hotel zapisati nekaj iz zgodovine planinske kočice na Korošici in imenu Korošica. Bili so neizrečeno mili jesenski dnevi tisti čas, Ojstrica nad Kotom je v popolnevnih medlela v vroči gloriiji žarečega sonca.

In potem smo hiteli po slovo z vseh strani. Prišli so njegovi najbližji s Pečovja, Golca, s Kneže, z Vrha, iz Solčave in vseh njenih kotov, ne nazadnje s Proštije, z bleščečega boka Olševe, zaradi katere je Joža večkrat prijel za pero. Prišli so iz vse Gornje Savinjske doline, iz Celja, iz Ljubljane. Ob grobu so se od njega po-

slovili zastopniki Solčava, S. Ošep (Belšak) za Zvezo borcev, ki se je zahvalil Joži za njegova zaupna pota med NOB, za oskrbo partizanske bolnišnice in za mnogotere druge pomembne usluge, v svetu, ki ga je Joža tako odlično poznal. Za njim se je v imenu ožjih znancev in prijateljev od pokojnika poslovil ing. Vlasto Zemljič, sin Branka Zemljiča, ljudsko prosvetnega delavca in zaslužnega planinca, ki mu je bil Robanov kot vse do zadnjega diha najljubša planinca na svetu. V imenu povojne celjske alpinistične generacije je spregovoril njen najvidnejši predstavnik Ciril Debeljak in med drugim dejal: »Jože Robanov, s tvojim imenom se poslavlja eden tistih redkih, za katerimi se ne izgubi spomin. Preveč si nam povedal in dal, prevelik vzor utisnil v našo pot na gorskih stezah in napisal toliko lepih pesmi, da ostaneš živ. Ljubil si življenje in se ga oklepal, prosil zanj kot planika v tvoji pesmi. To pesem in druge razume samo tisti, ki cvet občuduje, poboža in pusti živeti. Saj tako si pisal, priporočal, prosil in tako ravnal.

Četrto stoletje je od takrat, ko smo mladi in razigrani plezali v globokem snegu Poljskih devic in Velikega vrha, brez misli na nevarnost, zaverovani v svojo moč in sposobnost, pozabili takrat na vse in vsi na nas – razen tebe. Kot drobna pika si stal v snegu pred Planino in z daljnogledom opazoval, prezebal ure, dokler ni privršal v dolino klic z vrha od nas –

živih. Nihče te ni prosil za stražo. Šele ko nas je srečala pamet, smo ti postali hvaležni. Dobro si vedel, kako nevarna je past, še več, vedel si, da smo neboljčeni, če bi stena pokazala zobe.

Vzornik si in takega te ohranjamo alpinisti, reševalci in vsi izkušeni, pa tudi začetenik, ki je kdaj koli sedel za Robanovo mizo.

Ko bomo poslušali šum vode pred domačijo in večni šepet samotarjev nad vojo planino, boš zopet naš, čisto in nikomur dolžan, upnik nas vseh, dobrih in slabih. Spomenika ti ni treba. Je že postavljen od pamtiveka, rožnat poleti, v hermelinu pozimi. Kar si najbolj ljubil, bo ostalo večno.«

V imenu Planinske zveze Slovenije in njenega glasila Planinskega Vestnika se je od pokojnika poslovil glavni urednik T. Orel:

»Poslavljam se od Jožeta Vršnika, širom po Sloveniji znanega Robanovega Jožeta, v imenu Planinske zveze Slovenije in s tem tudi širne planinske srenje v naši ožji in širši domovini. Obenem jemljem grenko slovo od dolgoletnega sotrudnika Planinskega Vestnika, ljudskega pesnika in pripovedovalca v najboljšem pomenu te besede, prijatelja in dobrega človeka.

Prav je, da si ob slovesu tega poštenega moža, priključimo v spomin njegovo javno kulturno delo, zaradi katerega je zadnji dve desetletji v naši javnosti užival zaslužen ugled in spoštovanje. Vse svoje življenje (11. 3. 1900 – 30. 10. 1973) je v glavnem posvečal domačiji v Robanovem kotu, v desetletju pred drugo svetovno vojno nekaj let ob nedeljah opravljal tudi tajniške posle v solčavski hranilnici in še poslovske v solčavski kmetijski zadrugi (1930–1937). Zadnja štiri desetletja je spet samo kmetoval in planoval v Robanovem Kotu. Tu je oskrboval širom po Jugoslaviji znano planinsko zavetišče, nedvomno edinstveno planinsko postojanko prav za-

radi Jožetovih posebnih vrlin, odlik in sposobnosti. Svoje solčavske zgodbe, ki jih je rad imenoval »drobce«, zapise, črtice in pesmi je začel objavljati v Planinskem Vestniku leta 1953. To mikavno, pomembno in dragoceno delo je opravljal vse do zadnjega diha.

V 20 letih je vsako leto sporočil svojo solčavsko poslanico naročnikom in bralcem PV. Zvesto je planince in širšo javnost opozarjal na važnost, izjemnost in lepoto Solčavskega kota, na njegovo zgodovino in kulturo, njegovo gospodarstvo in na ljudi, ki so ohranili v tem prelepem kotu slovenske dežele duhovne in gmotne dobrine, značilne in samobitne sestavine »trpečega milijona« – slovenskega naroda. Z ljubeznijo je popisal ledinska imena svojega kota in obdelal imena vrhov, grebenov, planic in planin okoli njega, pa tudi njiv, travnikov, voda, studencev in hudournikov, ohranil spomine na skrivače, na flihtengarje in rezenjerje, pastirske in planšarske običaje, na celo vrsto zanimivih, značilnih človeških podob, ki so postale neuničljiva lastnina tega okolja, in zapisal dragocene razmišljanja o Proštiji, Olševi in proštjskih kmetijah, najvišjih kmetijah v Sloveniji in v Jugoslaviji, nenadomestljivih mejnikih našega narodnega ozemlja. Mikale so ga tudi starodavne in sedanje spremembe v naravi – jezero v Matkovem kotu in dogodek v Križevniku, dva zapisa o silovitem delovanju snega, ledu in vode v gorskem svetu, pa tudi bajke – imenitne priče o nekdANJI podobi narave. Rad je imel živali in zapisal o njih čudovite dogodivščine, ki jih je doživel sam ali so mu jih povedali drugi. S spisi o živalih je nastopal tudi v »Lovcu«. Nekaj njegovih člankov sta objavila tudi »Glasnik slovenskega etnografskega društva« in »Kmečki glas«.

Njegovi spisi so polni ljubezni do domačije in domačijstva, do življenja soseske,

Kočica - Kočicev.

Leta 1902 je nastal planinski društvo, ki je bilo takrat lastnik bolj razvitnega bivalca Kocicev v Kočici, ta bivalc poročalo in preuredilo, a se zmiraj je ostalo le mala Kocicev

Tito, predsednik SFRJ, na obisku v Robanovem kotu. Levo Robanov Jože

do njenih moralnih in materialnih vrednot, do zgodb, ki jih odkrivajo, do žlahtnega jezika, v katerem so se ohranile.

Nekatere njegove pesmi so uglasbili ljudski pevci Gornje Savinjske doline, večkrat so bile na programu planinskih in drugih prireditev. Leta 1966 je o njem spregovoril filmski zapis v ljubljanski Radioteleviziji, časnikarji so pisali o njem, postal je pojem, splošno znan s svojim znanjem in razgledanostjo, umsko in srčno kulturo, skrbnim zapisovanjem v svoje znamenite zvezke, v katerih je z lepopisnimi potezami brusil in oblikoval, kar je doživel, spoznal, prečutil in razmislil.

Večkrat se je bistro in tehtno oglasil z javnim opozorilom ali polemičnim zapisom o človekovem nasilju nad naravo. S svojim ugledom je uveljavljal v Robanovem kotu dokaj uspešno nekakšen režim zaščitenega pasu, ne da bi čakal na uradne razglase.

Prvotna gorska pokrajina ali vsaj takšna, kakoršno smo ohranili do zdaj, je bila Jožetova srčna zadeva, ki jo je vselej pogumno in odločno zastopal. Goram in planinam je posvetil pesem in v njej izrazil pravo poveličanje planinske krajine, »lepe v sončnem sijju, veličastne v viharju, skrivnostne v meščevi svečavi.« Takole je pel:

»Vedno vas ljubim
zvest vam ostanem,
moje planine, moje gore.«

Tako jim je klical od jutra do večera, od mladih nog do sive glave. Zdaj bo užival, kar si je želel ob zadnjem vzkliku:

»Enkrat počitek zadnji mi dajte
moje planine, moje gore.«

Za vselej je zaprl oči, hvaležne, ker so videle tolikšne lepote, tolikim prikrute. Posluš za melodije samote, ki mu je bil dan v tolikšni meri, mu ni več potreben. Okamenelo je srce, ki je doživelo tolikšno srečo, tolikim drugim nedostopno. Tako nekako je pisal v svojih samotnih potih, ki so se mu vsa strnila v »eno samo lepo pot, pot tihega veselja in tihe sreče«.

Zdaj je te njegove poti konec. Za vselej se je združil z rodno prstjo, nam pa ostane tolažilna zavest, da »ni živel brez namena, brez pomena, da ne bo ostal brez spomina, brez imena«.

Odzveneale so žalostinke, razšli so se pogrebci, množica ljudi, ki so ga poznali, čislali in ga imeli radi. Z mislijo: Naj ostane Jože vselej med nami s svojo vdanostjo domači zemlji, s poslušom za preprosto ljudsko modrost in bistrovidnost, z občutkom za pravico in čast. Naj nas pri našem delu in na naših potih po gorah potrjuje v svojem prepričanju in v svoji prvobitni ljubezni do najglobljih korenin našega narodnega življenja.«

Teden dni po pogrebu nam je Valent Vider, Solčavan, ki ga tudi štejemo med sotrudnike našega glasila, poslal v Joževo opombo naslednje prizrčne besede:

»Kaj mu naj napišem v slovo, ko smo ga vsi poznali, vsi radi imeli in ko je toliko vsega!

Iz rodu in stare domačije na Klemenčem, ki šteje prednike istega imena morda že od naselitve Solčave pred 1000 leti, se je Klemenča Micka primožila na Robane, na domačijo na drugem koncu Solčave. Oče Martin je padel na soški fronti in mati je s kopico otrok sama gospodarila na velikem Robanovem posestvu. Joža se je posvetil samo goram in ovcam, ki se pasejo na domačih zelenicah od Strelovca preko Ut, Krofčičke do Ojstrice. Od Velikega vrha do Devic in Križevnika je veljala njegova beseda. Štirje koti kmečke solčavske hiše: bogkov-mizni, pečni, d'imi in nečkov kot so ga vpeljali v življenje. Štirje koti solčavske gorske deželice: Logarski kot, Matkov kot, Tovstovrški kot in domači Robanov kot so bili smisel, ljubezen in prizorišče njegovega dela. Njegov delokrog je obsegal vse, kar je med Ojstrico in Olševo, Raduho, Mrzlo goro in Rinko. V domačem Robanovem kotu pa je bila njegova duša doma: Vse v njem je poznal: od cvetke, ki je pogledala iz proga, do macesnovih orjakov viharnikov, od žuželke do največje divjadi, ki je često križala njegova pota. Desetine zgodb in starih pričevanj, iz življenja gorjancev in opažanj iz narave je popisal. Njegove pesmice Kotu so ljubke in dobrodošle kot studenec v Zadnjem travniku v Krofčički. Tudi odločen je znal biti Jože. Vreden naslednik davnih dedov, solčavskih svobodnjakov se je znal potegniti za pravice Kota in za pravice imena Savinjskih Alp. Kakor nekoč pred 500 leti kmet Knez, Robanov sosed, pred grofom Friderikom II. na celjskem gradu...«

T. O.

DVE ZAMUJENI ZAGODNICI

(L. Zorzutu in I. Marselu)

Večkrat smo že ugotovili – ob raznih priložnostih – da naš planinski protokol kar rad zataji, da je marsikaterikrat odvisen od naključja, ne pa od zanesljivega pregleda nad našimi starešinami in planinskimi delavci najrazličnejših profilov. Te dni (4. oktobra) smo se zavedeli, da smo bili kar v dveh primerih premalo pozorni.

Ludvik Zorzut je v svoji skromnosti pri svojem pestrem in obsežnem javnem delovanju že kar navajen, da ga ta ali oni ob kakšnem pomembnem življenjskem mejniku prezre. V PV 1968/276 smo obširneje spregovorili o njem. Minilo je pet let, kakor da bi se zablistalo, in že je mimo slovenske javnosti švignila njegova osemdesetletnica. Mimo planinske nika- kor ne bi bila smela, saj je minilo več

kot pol stoletja, odkar se je prvič oglašil v Planinskem Vestniku. Že samo to dejstvo je tako, da se moramo spomniti nanj in sporočiti slovenski planinski družini, ki se nenehoma širi, da se je medtem že skoraj izpolnilo, kar smo v zagodnici iz leta 1968 zapisali v nekakšnem optativu: »Nimam pri roki njegove bibliografije, a prav bi bilo, da bi ji naš list ob prvi priložnosti posvetil večjo pozornost.« To dolžnost je lani prevzel goriški bibliotekar Marijan Breclj, ki se je kot pesnik oglašil tudi v našem glasilu. Po njegovi zaslugi gre te dni v tisk knjiga,

Ludvik Zorzut

ki bo v primernem izboru pokazala Zorzutov pesniški portret s šestimi pesniškimi cikli, z izčrpnim uvodom, obširnimi komentarjem, z njegovo bibliografijo, ki obsega 45 tipkanih strani, in celo s slovarčkom narečnih besedi, ki bodo tudi mnogim prav prišle pri spoznavanju primorskega človeka, kulture in take umetne pesmi, ki se pravzaprav ni povsem odtrgala od ljudskega umetniškega stvarstva. Delo urednika bibliotekarja Breclja bo tudi za naše bralce mikavna knjiga. Nanjo že danes opozarjamo. Obenem v imenu planinske javnosti iz uredništva, ki mu je bil Zorzut zvest ves čas svojega literarnega delovanja, pošiljamo jubilarntu pristrčne čestitke in voščila.

T. O.

Ivo Marsel je 4. oktobra praznoval – kdo bi si mislil – petinosemdesetletnico. Pred petimi leti mu je pisal voščilo dr. Jože Pretnar in se pri tem spomnil vsega, kar je Ivo v svojem življenju storil za planinstvo. Ko smo ga zdaj obiskali, nas je začudeno pogledal, češ »ali ste prišli pogledat, če imam pri teh letih že kakšen defekt«. Dobro se drži, planinski starosta, koroški borec Ivo Marsel, nekdanji dre-